

Peter Sloterdijk: *Europa, mocht het ooit wakker worden. Ideeën voor het program van een wereldmacht aan het einde van het tijdperk van haar politieke absentie.* Uit het Duits vertaald door Hans Driessen. De Arbeiderspers

Zou Peter Sloterdijks essay *Falls Europa erwacht* uit 1994 (nu vertaald als 'Europa, mocht het ooit wakker worden') in Brussel en Straatsburg veel gelezen zijn? Het valt te betwijfelen. Een bekende Nederlandse politicus heb ik eens horen beweren dat een intellectueel die in de politiek gehoord wil worden, alleen een kans maakt als hij zijn gedachten op een A4-tje weet samen te vatten. Een essay, ook al telt het slechts 74 bladzijden, is dan al gauw te lang.

Voor Sloterdijks doen daarentegen (hij trok in 1983 de aandacht met twee dikke delen *Kritik der zynischen Vernunft*) is het eerder aan de korte kant. *Falls Europa erwacht* behoort tot de kleine boekjes die hij, afgezien van het omvangrijkere *Eurotaoismus* uit 1989, sinds zijn debuut heeft gepubliceerd.

Maar het is niet alleen de omvang die de belangstelling van de Europese politici in de weg zal zitten. Sloterdijk pleit in zijn essay voor een nieuwe grootse visie, passend bij de 'grote politiek' die ooit door Nietzsche werd aangekondigd en die, aldus Sloterdijk, nu binnen handbereik ligt - als Europa tenminste de moed opbrengt de historische uitdaging aan te nemen. Aan grootse visies heeft het conglomeraat van ambtenaren en politici, dat in Brussel en Straatsburg 'Europa' vertegenwoordigt, doorgaans geen boodschap.

Wat schiet je er tenslotte mee op? De vraag (die bij elke nuchtere lezer van dit essay zal opkomen) markeert de kloof tussen praktische politiek en filosofische bevlogenheid. Die kloof wordt overigens aan beide zijden opgehouden, want ook Sloterdijk blijkt weinig belangstelling te kunnen opbrengen voor de tegenpartij. In de Europese Gemeenschap zoals die nu bestaat, ziet hij niets. De verdragen van Rome en Maastricht beloven slechts een 'minimum-imperium van ongestoorde consumptie en vrij verkeer'. Hem staat een heel ander imperium voor ogen.

Het woord wekt op het eerste gezicht verbazing. Wie durft er in hemelsnaam van een nieuw Europees imperium te dromen? Toch, betoogt Sloterdijk, ligt in het imperium of liever: in het mechanisme van de 'rijksoverdracht' de sleutel tot de toekomst van Europa. Met de 'blik van de dramaturg' heeft hij het verleden afgespeurd en daar de *translatio imperii* ontdekt als het 'dramatische motief' dat alle essentiële veranderingen in de Europese geschiedenis bepaalt. 'Europa komt op gang en houdt zich in beweging naar gelang het erin slaagt het rijk dat ervoor bestond, het Romeinse, opnieuw uit te roepen, te her-ensceneren en te transformeren'.

Ook nu dient aansluiting te worden gezocht bij deze 'mythomotoriek'. De tijd is er rijp voor. Met opluchting kijkt Sloterdijk terug op de voorbije periode van 'absentie', die hij laat beginnen met de bevrijding van 1945 en eindigen met de val van de Muur in 1989. De 'vacuümideologieën' uit de Koude Oorlog, van Sartre's existentialisme tot het postmoderne consumentisme, hebben afgedaan. Sinds 1989 zijn de Europeanen verplicht 'zich de tekst van hun rol in het wereldtheater opnieuw eigen te maken'.

Van de 'holle frasen' van veel andere intellectuelen, die Europa liefst omschrijven als 'de eenheid van zijn verschillen' of 'het geheel van zijn tegenspraken', moet Sloterdijk evenmin iets hebben. Met zulk 'agnosticisme' valt geen grote politiek te bedrijven. Maar hoe moet die er dan uit komen te zien? Helaas klinkt Sloterdijk op dit punt aanzienlijk minder beslist.

Duidelijk is wel dat de fouten van weleer niet herhaald mogen worden. Dus van enigerlei 'nationaal-imperialisme' (dat in deze eeuw via twee wereldoorlogen de Europese politiek in de 'absentie' heeft gedreven) kan geen sprake zijn. Het gaat erom de aloude imperiale idee te vertalen in een 'transimperiale en postimperiale mondiale vorm'. Een model voor de rest van de wereld, dat elders wordt aangeduid als een 'niet-rijk' en een 'nieuwe unie van politieke eenheden'. Die 'unie' mag alleen niet zo nieuw zijn dat zij de morele erfenis van de mensenrechten overboord zet.

Enigszins eufemistisch zegt Sloterdijk dat men ongetwijfeld zal moeten opboksen tegen 'een historisch gegroeide scepsis'. Europeanen laten zich niet meer zo gemakkelijk meeslepen in visionaire avonturen. De voornaamste inzet van zijn essay lijkt dan ook te zijn deze 'scepsis', die onvermijdelijk ten koste gaat van de daadkracht, te doorbreken. Vandaar de noodzaak van 'Europa-trainers' en 'Europa-kunstenaars' om de 'kleine kaap van het Aziatische vasteland' (Valéry) tot nieuw elan te inspireren. Sloterdijk geeft zelf alvast het goede voorbeeld.

Falls Europa erwacht heeft in laatste instantie het karakter van een politiek en ethisch appèl. Met alle praktische bezwaren van dien, naast de vaagheid van het toekomstbeeld en het ontbreken van elke serieuze aandacht voor het machtsvraagstuk. Een ander bezwaar wordt pas zichtbaar als we ook de rest van zijn oeuvre erbij betrekken. Hoe valt de roep om wakkerheid en grote politiek bijvoorbeeld te rijmen met de pleidooien voor 'gelatenheid' en 'mystiek', waarin zijn sombere diagnoses in *Eurotaoismus* uitmonden? Op dezelfde manier zullen de lezers van zijn essay *Im selben Boot* uit 1993 zich afvragen, welke relatie er kan bestaan tussen een 'rijksoverdracht' en zijn interpretatie van de toekomstige 'hyperpolitiek' als een voortzetting met andere middelen van de paleolitische 'oerhorde'.

Peter Sloterdijk wekt de indruk met elk boek, elk essay opnieuw te beginnen, zonder zich te bekommeren om de samenhang. Onwillekeurig geeft dit zijn niet te loochenen visionaire inventiviteit iets vrijblijvends. Hij steekt keer op keer een literair vuurwerk af, schitterend om naar te kijken, terwijl de vonken altijd al gedooft zijn voordat ze de grond bereiken. Dat is uiteraard het privilege van de essayist, maar voor wie werkelijk iets zou willen veranderen (al is 't slechts in de lezende hoofden buiten Brussel en Straatsburg) kan het onmogelijk genoeg zijn.

(*de Volkskrant*, 30-9-1995)